

залученню жінок до злочинної діяльності. Тільки так можна забезпечити рівноправність та безпеку жінок у суспільстві.

1. Гаргат-Українчук О. М. Криміналогічна характеристика жіночої злочинності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2014. Вип. 25. С. 189–191. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/9372/1/Кримінологічна%20характеристика%20жіночої%20озлочинності.pdf>.

2. Гапека Т. В. Перспективи протидії жіночій злочинності в Україні. *ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2011. Вип. 3 (11). С. 195–199. URL : <http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2011/3/38.pdf>.

УДК 343.412

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/599-601

Аліна ЛУКОМСЬКА

слухач магістратури ННІ права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції

Василь БЕРЕЗНЯК

завідувач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник

ПОРУШЕННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ JUS COGENS: АНАЛІЗ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ КРИЗЬ ПРИЗМУ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ

В міжнародному праві концепція «злочинів проти людяності» як у понятійному, так і в змістовному розумінні знаходить своє відображення у Преамбулі II Гаазької конвенції про закони і звичаї сухопутної війни 1899 р. та IV Конвенції 1907 р. Вищезазначені документи містять у собі загальновідоме «застереження Мартенса», яке вказує на «laws of humanity».

Варто наголосити на тому, що під впливом гуманістичних цінностей різних культур на систему цінностей міжнародної спільноти норми міжнародного права розвивалися, тому з'явилися деякі заборони на певну кримінально-протиправну діяльність, у тому числі знайшли своє відображення такі поняття, як: «геноцид», «злочини проти людяності» та «воєнні злочини». Тобто порушення норм *jus cogens* призводить до *jus cogens crime*.

«*Jus cogens crime*» – це злочин, який вважається настільки тяжким і серйозним, що порушує фундаментальні принципи міжнародного права і не підлягає звичайним нормам або виняткам, які можуть бути застосовані до інших видів злочинів. Це включає такі серйозні порушення, як геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини та рабство. Ці злочини підпадають під універсальну юрисдикцію, що означає, що будь-яка країна може притягнути до відповідальності осіб, які вчинили їх, незалежно від місця їх скоєння або громадянства. Концепція «*jus cogens crime*» базується на ідеї непорушних норм міжнародного права, які мають вищий статус порівняно з іншими нормами. Основна ідея полягає в тому, що деякі злочини вважаються настільки серйозними і обурливими, що порушують самі основи міжнародного співтовариства і прав людини. Забезпечення непорушності принципу «*jus cogens*» має кілька важливих причин:

1. Захист прав людини: цей принцип визнає найбільш фундаментальні принципи прав людини, такі як заборона геноциду, рабства, злочинів проти людяності. Забезпечення їх непорушності є необхідним для забезпечення захисту прав людини та гідного життя для всіх;

2. Стабільність міжнародного правопорядку: *jus cogens* встановлює основні правила, які лежать в основі міжнародного правопорядку. Порушення цих принципів може призвести до порушень міжнародного миру та безпеки;

3. Запобігання безкарності: забезпечення непорушності принципу «*jus cogens*» допомагає уникнути безкарності за найважливішими і серйозними злочинами. Це сприяє

правосуддю та забезпечує відповідальність за вчинені злочини.

4. Зміцнення довіри до міжнародних відносин: коли держави дотримуються принципів «*jus cogens*», це сприяє зміцненню довіри та співпраці в міжнародних відносинах. Дотримання цих принципів відображає загальні цінності та обов'язки міжнародного співтовариства.

Отже, забезпечення непорушності принципу «*jus cogens*» є важливим для забезпечення захисту прав людини, зміцнення міжнародного правопорядку та підтримки міжнародного миру та безпеки. З огляду на те, що до категорій *jus cogens* відносять принципи міжнародного права, які є найбільш загальним вираженням практики міжнародних відносин, юридично закріплених засад сучасного міжнародного права, то принцип поваги прав та свобод людини як в мирний, так і у воєнний час є одним із таких принципів міжнародного права. А тому в забезпеченні непорушності цього принципу полягає основна функція норм «*jus cogens*» [1].

Таким чином, слід відзначити тривалий та складний процес спроб формування правового врегулювання міжнародним правом питань щодо злочинів проти людяності, які є одними з чотирьох міжнародних злочинів, що передбачені Римським Статутом Міжнародного кримінального суду та, відповідно, на які поширюється його юрисдикція.

У вітчизняних енциклопедичних виданнях поняття злочину проти людяності визначається як «широкомасштабний або систематичний напад на будь-яких цивільних осіб з метою проведення політики держави або організації, спрямованої на скоєння такого нападу, або в цілях сприяння такій політиці», що відображає всі ознаки злочину [2, с. 128].

Доцільно відзначити твердження Ю. Ругало, яка зазначає, що: «контекстуальним елементом злочину виступає те, що злочини проти людяності вчиняються як частина широкого або систематичного нападу, що спрямований проти будь-якого цивільного населення. До ментального елемента відноситься знання та/або усвідомлення про напад, тобто злочини проти людяності визначають або великомасштабне насильство відносно кількості жертв, або його поширення на велику територію (широкомасштабність), або систематичний тип насильства. Це виключає випадкові ізольовані акти насильства» [3, с. 41].

Злочини проти людяності мають системний та широкомасштабний характер. Це означає, що такі злочини мають масовий характер і відбуваються з метою пригнічення або знищення великої кількості людей. Систематичність означає, що злочини проти людяності вчиняються з організованою метою (насильство, експлуатація, знищення, примусове переміщення населення, зґвалтування та інші форми систематичних порушень прав людини). Окрім цього, такі дії не є випадковими, а становлять частину спланованої стратегії для підкорення або знищення певної групи людей.

Проте критерії політики держави щодо широкомасштабності та системності є оціночними, що може викликати суперечності при доведені їх в суді. Адже під час судового процесу з доведення систематичності та широкомасштабності злочинів проти людяності можуть виникати деякі суперечності через різноманітність факторів та тлумачень, таких як:

- достатність доказів: доведення систематичності та широкомасштабності вимагає наявності достатніх доказів, які підтверджують масовий та організований характер злочинів. Однак не завжди можна знайти чіткі докази про систематичність та широкомасштабність, оскільки деякі дії можуть бути ретельно приховані;

- інтерпретація та тлумачення фактів: різні сторони можуть мати різні тлумачення фактів та подій, що стосуються широкомасштабності та систематичності злочинів. Це може призвести до суперечок між обвинуваченням та захистом щодо того, чи є дії злочинців систематичними та широкомасштабними;

- політичний контекст: у деяких випадках політичний контекст може вплинути на спосіб тлумачення доказів та характеристики злочинів. Це може призвести до спроби зміни навіть очевидних фактів для досягнення певних політичних цілей;

- важкість встановлення систематичності: для доведення систематичності злочинів може бути важко знайти докази, які підтверджують плановану та організовану природу дій, особливо якщо злочини вчинені в умовах конфлікту.

Отже, суперечності виникають переважно через складність доведення таких оціночних критеріїв, як систематичність та широкомасштабність, і вимагають об'єктивного та ретельного аналізу всіх фактів та доказів в судовому процесі.

Варто відзначити, що не всі злочини проти людяності криміналізовані Кримінальним кодексом України. Однак Україна є стороною двох міжнародних конвенцій:

1. Європейської конвенції про незастосування строків давності до злочинів проти

людяності та воєнних злочинів 1974 року;

2. Конвенції про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства 1968 року.

Згідно з вищевказаними Конвенціями «жодні строки давності не можуть бути застосовані до воєнних злочинів, злочинів проти людяності, злочину геноциду незалежно від часу їх чинення». Тому ми погоджуємось з М. Грушко, яка відзначає: «обов'язок притягнення до відповідальності, незастосовність будь-яких імунітетів, зобов'язання стосовно переслідування міжнародних злочинів, повсюдна застосовність цих зобов'язань у мирний час та під час збройного конфлікту, незастосовність термінів давності, незастосовність захисту на підставі обов'язку виконувати накази начальства/командування, універсальна юрисдикція щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні таких злочинів – виступає шансом на справедливість забезпечити адаптацію законодавства України про кримінальну відповідальність до положень міжнародного права в частині питання щодо відповідальності за міжнародні злочини та тим самим запобігти юридичній та фактичній безкарності за їх вчинення» [4].

Варто також відзначити те, що чимало держав, зокрема й Україна, є підписантами Римського статуту, однак досі його не ратифікували через певні об'єктивні причини, які стосуються регламентації його діяльності. Структура і окремі норми Римського статуту тією чи іншою мірою не відповідають національному законодавству держав, тому що більшість має класичну первинну побудову кримінального закону, на відміну від Статуту [5, с. 159].

Отже, враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що аналіз норм міжнародного права, в тому числі міжнародного кримінального права, міжнародного гуманітарного права стосовно злочинів проти людяності надає можливість обґрунтувати доцільність та необхідність уніфікації норм міжнародного та національного кримінального законодавства.

1. Тупчіснко Д. М. Імперативні принципи міжнародного права та їх співвідношення з нормами *erga omnes*. URL : <http://surl.li/qxdxw>.

2. Енциклопедія міжнародного права : у 3 т. / редкол. : Ю. Шемшученко, В. Денисов та ін. ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ : Академперіодика, 2017. Т. 2. 928 с.

3. Ругало Ю. І. Концепт злочинів проти людяності в сучасному міжнародному праві : дис. ... д-ра філос. : 081 Право / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2023. 302 с.

4. Грушко М. В. Воєнні злочини та злочини проти людяності як міжнародні злочини порушення норм *jus cogens*: питання кваліфікації. *Академічні візії*. 2023. № 19. URL : <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/743/699>.

5. Березняк В. С. Щодо особливостей юрисдикції Міжнародного кримінального суду: аналіз окремих положень Римського статуту. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 1. С. 155–160.

УДК 343.326

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/601-603

Грина МАКАРОВА
студентка ННІ заочного
та дистанційного навчання
Національної академії
внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ У НОРМАХ ЧИННОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Задля поглибленої імплементації в національне законодавство положень Додаткового протоколу до Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму, а також з метою всебічного посилення спроможностей загальнодержавної системи боротьби з тероризмом з урахуванням європейських та загальносвітових практик у сфері протидії терористичній діяльності у Верховній Раді України був зареєстрований проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Додаткового протоколу до Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму, а також до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом» (№ 8146 від 21.10.2022) [1].